

Клімаў І.П. (Мінск)

**ЮРЫДЫЧНАЯ ТЭРМІНАЛОГІЯ Ў СТАТУЦЕ
ВЯЛІКАГА КНЯСТВА ЛІТОВСКАГА 1588 г.:
ПРАБЛЕМА ВЫЛУЧЭННЯ І АПІСАННЯ**

Тэрмін – слова або словазлучэнне, што пазначае і адлюстроўвае паняцце пэўнай галіны спецыяльных ведаў (тых, якія не вынікаюць са штодзённых зносін і патрабуюць падрыхтоўкі). Тэрмін у кантэксте свайго тэрміналагічнага ўжывання мае дакладнае, акрэсленае значэнне і пазбаўлены экспрэсіўнай афарбоўкі. У адрозненне ад слоў агульнай мовы тэрміны не звязаны з кантэкстам і ў межах сваіх паняццяў павінны быць адназначнымі, сістэмнымі, стылістычна нейтральнымі.

У дачыненні да дыяхранічнага матэрыялу праблема тэрміна ў айчынай навуцы пакуль не распрацавана, хаця ўвага да тэрміналогіі старабеларускай мовы пачала звяртацца ўжо з сярэдзіны XX ст. У сучаснасці беларуская тэрміналогія дастаткова развітая галіна ведаў, аднак многія яе набыткі (напрыклад, крытэрыі вызначэння і характарыстыкі тэрміна) не могуць прыкладацца да старабеларускага матэрыялу (ва ўсякім выпадку, аўтаматычна). Напрыклад, такія параметры тэрміна, як дакладнасць, адназначнасць, сцісласць і сістэмнасць (не кажучы ўжо пра стылістычную нейтральнасць) з цяжкасцю могуць быць абгрунтаваны дыяхранічным матэрыялам і фактычна губляюць сваё значэнне ў данарматыўную эпоху. Даследчыкі канстатуюць, што старабеларускім тэрмінам уласціва семантычная дынамічнасць – «адносна свабоднае вар’іраванне значэння ў залежнасці ад кантэксту» [3, с. 126], наяўнасць пераносных значэнняў або нават канатацый. Таму ў старабеларускай тэрміналогіі шырока

прадстаўлены з'явы полісеміі і аманіміі, уласцівыя і астатняй мове. Да таго ж тэрміны не заўжды мелі стабільнае ўжыванне і маглі сінанімізавацца, асабліва за кошт запазычанняў. У такіх умовах цяжка сфармуляваць строгія патрабаванні да тэрміна.

Здаецца, што некаторыя ўласціваці тэрміна на дыяхранічным матэрыяле набываюць новы змест ці іншы акцэнт. Так, матываванасць тэрміна ў дачыненні да старабеларускага матэрыялу можа разумецца як сувязь з агульнаўжывальным словам (ці з іншамоўным словам у выпадку запазычання), на базе якога ўтвораны тэрмін. У дачыненні да такога слова тэрмін выступае як спецыяльная лексічная адзінка.

Яшчэ адна важная тэарэтычная праблема – вызначэнне меж юрыдычнай тэрміналогіі (тэрмінасістэмы) у дачыненні да астатняй старабеларускай лексікі. Па ідэі, гэту тэрмінасістэму мусяць фарміраваць тэрміны юрыдычнай сферы, а таксама судовы-працэсуальнай практыкі і звязанай з ёю адміністрацыйнай дзейнасці. Даследчыкі звычайна ўключаюць сюды лексіку судаводства (*законь, право, устав(а), уставляти, уставленье, статутъ, вырокъ, искъ, истецъ, сутяжа/сутяжникъ, тяжа, жалоба, жалобный, жалобникъ, поводъ, скарга, сторона, судъ, судья, трибуналъ, трибуналистъ і інш.*), словы, што пазначаюць злачынствы і злачынцаў (*выступный, выступокъ, выступъ, гвалтовникъ, грабежъ, грабежникъ, розбой, розбойникъ і інш.*), а таксама выканаўчую дзейнасць суда [5, с. 6, 7–12]. Аднак і больш дэталізаваная класіфікацыя ахоплівае няшмат груп: назвы агульных прававых паняццяў (*законъ, право, судъ, присудъ і інш.*), назвы злачынстваў і злачынцаў (*нахоженье, находъ, наездъ, разбой, грабежъ, пограбление, пожога, запаление, (з)битье, бой, забойство, звада, голова як 'забойца' і як 'забойства', головицзна, головной і інш.*), словы, звязаныя з судовым працэсам (*рокъ, справа, дело, сторона, истецъ, рота, присяга, вина, виноватый, жалоба, жалобникъ, жеребей, (с)противникъ, лицо, порука, сведокъ, сокъ, урядникъ, турма і інш.*) або якія адлюстроўваюць натарыяльную дзейнасць суда (*даръ, выпись, запись, подпись, долгъ, должникъ як 'debitor' і як 'creditor' і інш.*) [1, с. 173–194].

Сапраўды, у кодэксах права даволі цяжка адмежаваць юрыдычныя тэрміны ад сацыяльных, палітычных, гаспадарча-эканамічных. Таму няясна, ці варта далучаць да юрыдычнай тэрміналогіі іншыя спецыяльныя тэрмінасістэмы (напрыклад, назвы асоб паводле сацыяльнага становішча пасады, якую яны займаюць, назвы адміністра-

цыйна-тэрытарыяльных адзінак, органаў улады і іх функцый, афіцыйнай дакументацыі, плацяжоў і г. д.), паколькі іх семантыка часткова перакрываюцца з юрыдычнай тэрміналогіяй [2]). Справа ў тым, што любы тэрмін здольны быць членам некалькіх тэрміналогій. Таму варта спецыяльна разгледзець пытанне, у якой ступені тэрміны сумежных галін могуць уключацца ў склад юрыдычнай тэрміналогіі, прадстаўленай у старабеларускіх кодэксах права.

Вылучэнне юрыдычнай тэрміналагічнай лексікі ў старабеларускіх тэкстах з'яўляецца даволі складанай задачай у тэарэтычных і практычных адносінах.

У існуючых працах даследчыкі вымушаны аналізаваць кантэксты выкарыстання тэрмінаў, звяртаючыся да розных актавых помнікаў (звычайна, выпадкова абраных), а таксама да асобных помнікаў царкоўнаславянскага пісьменства (якое называецца звычайна старажытнарускім) і часам нават маскоўскага [1; 3; 4; 5; 7; 8]. У некаторых выпадках даследчыкам даводзіцца ўлічваць яшчэ і пазатэкставую рэальнасць (тую сітуацыю, якая апісваецца ў тэксце), наколькі яна вядома ў сучаснасці. Сітуацыя ўскладняецца шэрагам практычных і тэарэтычных праблем па семантызацыі тэрмінаў даўняга права, адмежаванні іх ад агульнаўжывальнай лексікі. Атрыманая такім шляхам вынікі даволі сціплыя: пералікі юрыдычных тэрмінаў абмяжоўваюцца некалькімі дзесяткамі. Такое становішча, зразумела, не можа задаволіць сучасныя патрэбы ні лексікалогіі, ні лексікаграфіі.

Пэўнае вырашэнне сітуацыі бачыцца ў больш строгім адборы крыніц для вылучэння юрыдычнай тэрміналогіі і ў больш фармальных крытэрыях для аналізу яе семантыкі. У прыватнасці, прапануецца не выкарыстоўваць правапрымяняльныя тэксты (акты і іншыя дакументы розных прававых інстанцый Вялікага княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, нават найвышэйшых). Такія тэксты апісваюць розныя канкрэтныя выпадкі і калізіі, і таму юрыдычныя тэрміны ў іх могуць ужывацца з рознымі значэннямі (у тым ліку агульнамоўнымі). Аналіз такіх кантэкстаў патрабуе значных намаганняў, але дае малазначныя або прадказальныя вынікі. Таму прапануецца засяродзіцца толькі на нарматыўных прававых дакументах – кадыфікацыйных помніках права ВКЛ, узорам якога з'яўляецца, у прыватнасці, Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588 г., таксама Трыбунал абавагэлем Вялікага Княства Літоўскага 1586 г. Здаецца, што якраз у кодэксах права юрыдычныя тэрміны будуць захоўваць свае ўласцівасці спецыяльнага наймення і выконваць ролю намінанта

спецыяльнага паняцця. Абмежаванне даследавання прававымі кодэксамі мае яшчэ і той станоўчы бок, што дазваляе вытлумачыць юрыдычныя тэрміны ў межах саміх тэкстаў, не звяртаючыся да іншых кантэкстаў (нават унутры самога кодэкса), а галоўнае – да пазатэкставых рэалій, часта невядомых ці паўвядомых сучаснаму даследчыку.

Тэрміналагічная сістэма нарматыўных прававых кодэксаў стваралася не ў дачыненні да канкрэтных юрыдычных спраў ці калізій, а ў нейкай «чыстай» ідэйна-семантычнай прасторы (што б ні разумелася пад ёй). Такая прастора ўлічвала розныя канкрэтныя сітуацыі і калізіі (і часта грунтавалася на іх або спрабавала неяк улічыць і дэталізаваць), аднак у абагульненым і сінтэзаваным выглядзе. Што больш важна, такое абагульненне і сінтэзаванне было ўжо праведзена ўнутры тагачаснай даўняй мовы і на падставе кампетэнцыі не сучаснага даследчыка, а носьбітаў тагачаснай мовы – калэфікатараў даўняга права. Таму кодэксы даўняга права могуць служыць дастаткова надзейнай крыніцай матэрыялу для вылучэння і апісання юрыдычнай тэрміналогіі старабеларускай мовы.

Першае, што кідаецца ў вочы пры сістэматызацыі тэрміналогіі права ВКЛ, – значная доля ў ім наменклатурных назваў. Пад наменклатурай разумеецца сістэма назваў для асобных паняццяў, якія маюць сувязь з іншым паняццем, што выступае для іх у якасці абагульненага ці родавага. Гэта значыць, што наменклатурныя назвы звязаны паміж сабой як асобныя кампаненты нейкага адзінага паняццёвага поля. Такіх наменклатурных групавак у юрыдычнай тэрміналогіі Статута выплывае нямала: назвы дзеянняў, станаў, пасад, асоб, дакументаў і інш. Так, тэрмін *лист* ‘дакумент, акт’ мае ў Статуце значную колькасць спецыфікацый, што называюць яго розныя віды: *листъ баніцыйный, виновный, верячий, вечистый, вливковый / влевковый, вольный, выводчий/выводный, (вы)дельчий, вызволенный, вызнанный, господарский, граничный, даровный, де(т)цкован(н)ый, дозволен(н)ый, докончальный, (з)еднальный, жаловальный, железный, завитый, заводчий, закривальный, закупный, заменный, записанный, заповедный, заручный, заставный / зоставный, (к)лейтовный, отвористый/отворный/от(т)воронный, позовный, причинный, упоминальный* і г. д. Наменклатурныя назвы ў Статуце Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. у пераважнай большасці ўяўляюць сабой тэрміны-словазлучэнні (звычайна з дапасаваным азначэннем), у сувязі з чым

пры іх апісанні паўстае праблема ўстойлівасці тэрмінаў: наколькі тэрміналагічны характар маюць такія словазлучэнні.

Можна меркаваць, што некаторая частка лексікі ў Статуце Вялікага Княства Літоўскага 1588 г. будзе мець вузкае ці адно значэнне, а таму лёгка адпавядаць крытэрыю тэрміна. Гэта тычыцца перш за ўсё запазычанай лексікі [5, с. 14–15].

У гэтым плане асабліва вызначаюцца лацінізмы (іх склад у юрыдычнай тэрмінасістэме помніка вывучаны ў А.Ю. Мусарына, іх запазычанне часта было выклікана менавіта памкненнем пазбегнуць агульнаўжывальнага ці шматзначнага слова, як правіла, з аўтахтоннай, славянскай лексікі) [5, с. 14]. Дакладнасць і выразнасць тэрмінаў забяспечвалася ўжываннем іншамоўных, у асноўным лацінскіх эквівалентаў [5, с. 14]. Падобных лацінізмаў у Статуце нямала: *апелевати, апеляцыя/апэляцыя, експетатыва/экспетатыва, комисарь, лимитация, прокураторь, пропозыцыя, тестаментъ/тэстаментъ, экзекуторь/экзекуторь* і інш. Аднак адназначнасць лацінізмаў вытрымліваецца далёка не заўжды, напрыклад: *артыкулъ* як ‘тэкст’ (заканадаўчы) і як ‘прававая норма’ (правіла, выкладзенае ў такім тэксце); *мандатъ* як ‘дакумент’ і як ‘права (дазвол) на выкананне пэўных дзеянняў’ (як правіла, выкладзенае ў мандаце), *прывиль* як ‘тэкст прывілеі’ і як ‘пэўнае права ці абавязак, нададзены такой прывілеяй’. Гэта ўласціва, як правіла, часта ўжывальным/глыбей (раней) засвоеным лацінізмам старабеларускай мовы і павінна ўлічвацца пры даследаванні.

Значна менш упэўненасці наконт паланізмаў, даволі частых у лексіцы Статута. Нават тыя паланізмы, што здаюцца рэдкімі (а таму з большай верагоднасцю адназначнымі), могуць мець некалькі значэнняў: *фол(ь)га, фол(ь)говати, шафовати* ‘распараджацца’, *шихованье* і інш. Некаторыя паланізмы, рэдкія ў іншых старабеларускіх помніках, сустракаюцца ў Статуце вельмі часта. Таму іншамоўнае паходжанне і рэдкасць ужывання ў дачыненні да паланізмаў ужо не можа служыць дыягнастычнай прыметай.

Асноўная маса юрыдычных тэрмінаў Статута ўсходнеславянскага паходжання. Гэта ўздымае пытанні пра: а) адмежаванне тэрміналагічнай лексікі ад агульнаўжывальнай лексікі; б) вылучэнне тэрміналагічнага (юрыдычнага) значэння ў семантыцы агульнаўжывальнага слова (напрыклад, *госьць, мера, наданье, подпіраты*) – пра тэрміналагічнасць значэння (у тым ці іншым кантэксце). Напрыклад, агульнаўжывальнае слова *людзі* ў Статуце Вялікага Княства Літоўскага ужыва-

еща пераважна ў тэрміналагічным значэнні, пазначаючы пэўную сацыяльную катэгорыю. Такое значэнне лёгка вылучаецца ў адпаведных кантэкстах на працягу ўсяго кодэкса.

Апрача паходжання ці ўжывальнасці варта выкарыстоўваць і дадатковыя паказчыкі тэрміналагічнасці слова. Гэта перш за ўсё сінтаксічныя і марфалагічныя паказчыкі (прытым, што дзеясловы таксама павінны ўключацца ў склад тэрміналогіі [8]).

Важным паказчыкам тэрміналагічнасці служыць наяўнасць прыагульнаўжывальным слоў азначэнняў (як дапасаваных, так і недапасаваных), якія ўдакладняюць яго. Такія азначэнні могуць устойліва ўжывацца пры тэрміне на працягу ўсяго кодэкса. Прыкладам можа служыць сацыяльная тэрміналогія з назоўнікамі *люди: люди простые, люди народа простого, люди простого стану, люди небогатые, люди служебные, люди шляхецкие, люди отчужденные, люди материстые* і г. д. Семантыка азначэнняў у дадзеных прыкладах сведчыць пра пэўную сацыяльную залежнасць такіх людзей. Аднак іншыя азначэнні (*люди приезжие, люди прибылые* і інш.) будуць ужо ўказваць толькі на пэўную абмежаванасць у правах такіх людзей, як і выраз *люди свободные*. Нарэшце, словазлучэнне *люди бедные* перадае няпоўную фізічную здольнасць такіх людзей.

Пэўным паказчыкам тэрміналагічнасці можа служыць марфалагічная форма самога слова. Так, многія аддзяслёныя ці абстрактныя назоўнікі паводле сваёй структуры будуць імкнуцца да адназначнасці, што набліжае іх да тэрмінаў. Прыкладам могуць служыць зборныя назоўнікі, утварэння ад назваў асоб, з суфіксамі *-ство* (*духовенство, панство, шляхецство* і г. д.), і назоўнікі з суфіксамі *-анье/-енье*, радзей *-ость: мовенье* (*въ тымъ мовеньи своимъ kdy скажетъ якийе-кольвекъ словы...*), *завстегненье, звалтованье, наганенье, наданье, беспечность, злжливость* і інш. Асабліва гэта паказальна для такой лексікі ў выпадку далучэння да яе адмоўнай часціцы *не-*: *небранье, невызводенье, недаванье, недопущенье, непозыванье, непривлаченье* і інш. Аднак гэта прымета далёка не татальная. Напрыклад, слова *збиванье* мае два значэнні: 'зламанне, сапсаванне' і 'збіццё, вынік бойкі'; таксама слова *владность* выяўляе значэнні 'улада' і 'абсяг улады, кампетэнцыя'. Адно з гэтых значэнняў будзе, відаць, агульнамоўным, а іншае – спецыяльным (тэрміналагічным).

Больш адназначна пра тэрміналагізацыю сведчаць субстантывы (*возный, духовный, запозван(н)ый, кровный, лесничий, оселый, под(д)аний, покоморый, светский, укривжонный* і г. д.), аднак іх у

цэлым няшмат у Статуце, і тэматычна яны часта аб'ядноўваюцца ў мікрагрупы кшталту назваў пасад ці асоб паводле заняткаў. Яшчэ радзей сустракаюцца ў помніку *pluralia tantum*, затое такім словам нярэдка ўласціва менавіта тэрміналагічнае значэнне. Так, слова *волность* шмазначнае (нават у складзе словазлучэння *волность шляхецкая*), аднак семантыка формы *вольности* будзе мець выразнае сацыяльнае нападзенне, нават і пазбаўленая азначэння пры сабе. Зразумела, што не ўсякая форма множнага ліку (параўнайце, напрыклад, *селяне*) аўтаматычна набывае значэнне *pluralia tantum*. Яшчэ радзей у Статуце сустракаецца лексіка *singularia tantum* (напрыклад, *челядь*).

Цяжка вызначыць дакладнае ці пэўнае значэнне, некаторых слоў, нават тых, якія часта ўжываюцца, што, як правіла, звязана з разнастайнасцю кантэкстаў яго ўжывання. Напрыклад, *шлюбавати* можна дэфінаваць як 'абяцаць, даваць заруку, гарантаваць'. Падобная лексіка, відаць, толькі набліжаецца да тэрміна, таму яе апісанне патрабуе асцярожнасці.

Пры апісанні юрыдычнай тэрміналогіі Статута часам узнікае праблема аманіміі тэрмінаў. У адных выпадках патрэбна толькі дыферэнцыяцыя семантыкі шматзначнага тэрміна, напрыклад: *выводъ* як 'доказ' і як 'радавод', *шляхец(с)тво* як 'клас, сацыяльная група' і як 'шляхецкая годнасць, званне'. У іншых выпадках неабходна раз'язненне іх як асобных слоў, паколькі яны з'яўляюцца амонімамі. Красамоўны прыклад – назоўнік *речь*: I *речь* 'прамова' (параўн.: *неучтывая, образливая*), II *речь* 1) 'рэч' (параўн.: *духовная, земле(н)ная, светская*), 2) 'справа' (у тым ліку судовая: параўн.: *кр(ы)вавая, стравная*), 3) 'шляхецкая дзяржава' (параўн.: *речь посполитая*).

Далёка не апошняе значэнне мае праблема стылістыкі тэрмінаў у самім Статуце. З прычыны пэўнай стылістычнай неўнармаванасці і спецыфікі дыскурсу ў дадзеным кодэксе не заўжды лёгка вылучыць межы яго тэрміналагічных адзінак. Так, выраз *люди шляхецские* можа сумяшчацца з іншым азначэннем – *люди шляхецские отчизные*. У гэтым выпадку незразумела, ці выключальны характар мае такое трохэлементнае словазлучэнне (толькі *люди шляхецские* без, напрыклад, *материстыхъ людей*) ці далучальны (і любяы *люди шляхецские*, і любяы *люди отчизные*). У выніку няясна, ці такое словазлучэнне – гэта асобны тэрмін (*люди шляхецские отчизные*) або проста механічнае аб'яднанне некалькіх тэрмінаў (*люди шляхецские* і *люди отчизные*). Адказ на гэтае пытанне можа быць важны для апісання і

сістэматызацыі тэрміналогіі. Часта такія стылістычныя наборы бываюць у Статуце вельмі працяглымі, напрыклад, *челядь властная домовая отчизная*. Толькі ў некаторых выпадках кантэкст дапамагае іх удакладніць, напрыклад: *челядь властная домовая отчизная, материстая або полоненая*. Але такія сітуацыі нерэгулярныя, і пераносіць іх на астатнія няпэўныя прыклады не выпадае.

Зразумела, для вырашэння дадзенай стылістычнай праблемы можна паспрабаваць звярнуцца да пазамоўнай рэальнасці і высветліць, што на самой справе пазначалі тыя або іншыя тэрміналагічныя выразы. Аднак гэта дзейнічае далёка не заўжды. Звяртанне можа атрымацца бездапаможным (паколькі спецыялістам вядомы далёка не ўсе акалічнасці і абставіны) або нават хібным (калі спецыялісты памыляюцца). Таму здаецца, што гэту праблему трэба вырашаць паводле пэўных фармальных правілаў, якіх неабходна прытрымлівацца ва ўсіх спрэчных ці няясных выпадках.

Толькі ў некаторых выпадках набор азначэнняў не стварае такіх праблем, калі адно з азначэнняў у такім наборы фразеалагізавалася, напрыклад, *голова белая шляхецкая* (параўн.: *голова белая* 'маладая жанчына, паненка').

Па прычыне спецыфічнай стылістыкі Статута Вялікага Княства Літоўскага як кодэкса права, выдадзенага ад імя вялікага князя, у гэтым кодэксе займеннікі *наш* і *мой* часта функцыянуюць як сінонімы да азначэння 'вялікакняжацкі'. Гэта трэба ўлічваць пры апісанні і дэфініцыі юрыдычнай тэрміналогіі помніка.

Нарэшце, на апошнім месцы знаходзіцца праблема варыянтаў (арфаграфічных, фанетычных, афіксальных) тэрмінаў. Пры класіфікацыі і ўліку старабеларускіх тэрмінаў нават у друкаваным помніку права (якім з'яўляецца Статут Вялікага Княства Літоўскага 1588 г.) непазбежна паўстае пытанне, якому варыянту аддаваць перавагу. Пры гэтым варыянты часам могуць вельмі істотна мяняць выгляд слова, напрыклад: *врядникъ/врадникъ/урадникъ/урадникъ*. Таму пры апісанні тэрміналогіі патрэбна прытрымлівацца пэўных фармальных правілаў наконт выгляду рэестравага (загаловачнага) слова, аб'ёму і парадку падачы варыянтаў да яго.

Меншае значэнне мае сінанімічнасць тэрмінаў, шырока прадстаўленая ў Статуце: *банить* – *выволанець* – *выволаный*, *вырокъ* – *присудъ*, *розсудокъ* – *сказанье*, *речь* – *справа*, *истецъ* – *жалобникъ*, *сторона поводовая* – *сторона жалобливая/жалобная* – *сторона укривжсоная* і гэтак далей, як і афіксальная варыянтнасць тэрмінаў: *противникъ* – *спротивникъ*, *выступокъ* – *выступъ* і інш. Гэта сітуа-

цы адлюстроўвае нестабільнасць усёй старабеларускай тэрміналогіі, яе моцны аказіянальны і казуістычны пачатак. Аднак такія рысы ў цэлым уласцівыя любой сярэднявяковай тэрміналогіі, што робіць асабліва патрэбнай працу па яе вылучэнні і апісанні.

ЛІТАРАТУРА

1. **Закар'ян, М. М.** Древнерусская юридическая лексика в языке Литовского Статута 1588 года / М. М. Закар'ян // Kalbotyra. – Vilnius, 1962. – Т. 4. (Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai = Ученые записки высших учебных заведений ЛитССР).

2. **Закар'ян, М. М.** Словарный состав Литовского Статута 1588 года : автореф. дис. ... канд. филол. наук / М. М. Закар'ян. – Москва, 1955. – 13 с.

3. **Лазоўскі, У. М.** Прававая тэрміналогія ў старабеларускай мове / У. М. Лазоўскі // Сборник научных работ БГУ, 1967. – Вып. 2.

4. **Лазоўскі, У. М.** Юрыдычная тэрміналогія ў беларускіх пісьмовых помніках XV–XVII стст. / У. М. Лазоўскі // Пытанні мовазнаўства і методыка выкладання моў : матэрыялы IX канф. маладых вучоных АН БССР. – Мінск, 1965. – Вып. 5.

5. **Лозовский, В. М.** Юридическая терминология в языке белорусских письменных памятников XV–XVII вв. : автореф. дис. ... канд. филол. наук / В. М. Лозовский ; М-во высш., сред. и спец. образования БССР ; Беларус. гос. ун-т им. В. И. Ленина. – Мінск, 1966. – 17 с.

6. **Мусорин, А. Ю.** Латинизмы в юридической терминологии Статута Великого княжества Литовского 1588 года / А. Ю. Мусорин // Менеджмент, право и культура. – Новосибирск, 1997.

7. **Папова, Г. В.** Некаторыя юрыдычныя тэрміны дзелавак помнікаў беларускай пісьменнасці / Г. В. Папова // Даследаванні па беларускай і рускай мовах. – Мінск, 1958.

8. **Папова, Г. В.** Явления терминологизации слов в истории белорусского языка : (на материале деловых памятников белорусской письменности) / Г. В. Попова // Даследаванні па беларускай і рускай мовах. – Мінск, 1960.

Рассматриваются некоторые теоретические и практические проблемы выделения юридической терминологии в лексическом составе Статута Великого княжества Литовского 1588 г. и вопросы корректного семантического описания такой терминологии.

Some theoretical and practical problems of selection of legal terms in vocabulary of the Lithuanian Statute of the Grand Duchy of Lithuania in 1588 and some questions of the correct semantic description of those terms are considered.